DUBBA · OYSS HAZIRLIK **CEVAP ANAHTARI**

10. Sınıf Tarih Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 5

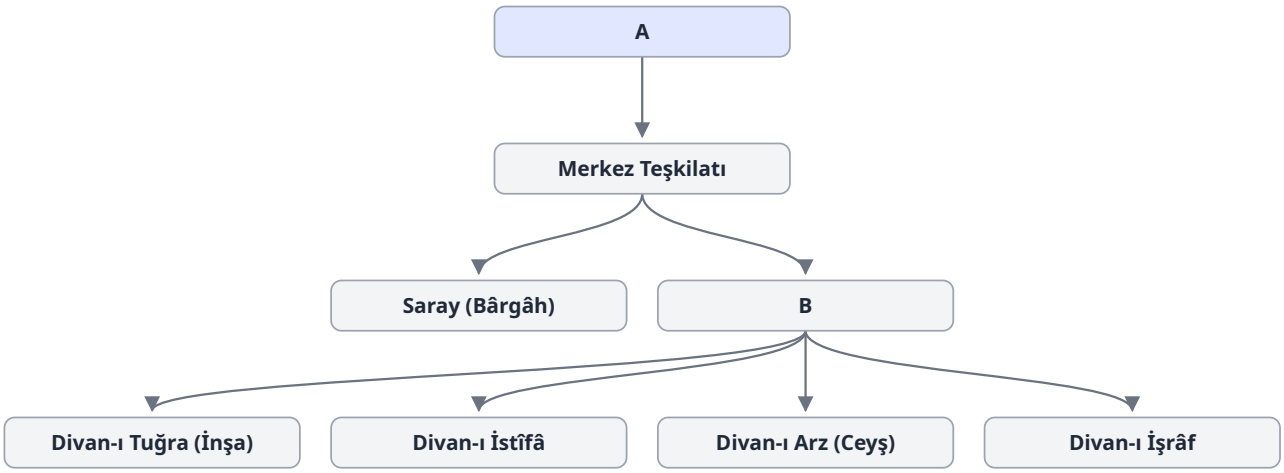
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Anahtar ve sorular çevrim içi

10. Sınıf Tarih · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 5)

1. Bir müze rehberi, Büyük Selçuklu Devleti'nin merkez teşkilatını gösteren Şekil 1'deki şemanın önünde ziyaretçilere şunları söylemiştir (kurgusal):

Şekil 1. Büyük Selçuklu Devleti'nde merkez teşkilatının bir bölümü

> *"Şemada A ile gösterilen kişi, merkezî otoritenin tek temsilcisiydi. B ile gösterilen kurul ise işlev ve yetkileri bakımından bugünkü bir kuruma oldukça benziyor. En alt sıradaki küçük bürolarda devletin farklı işleri ayrı ayrı yürütülüyordu."*

1.1. Şemadaki yapıyı aşağıdaki tabloya yerleştiriniz.

Şemadaki Yer	Kurum ya da Görevlinin Adı	Görevi
A		
B		
B'ye başkanlık eden görevli		
En alt sıradaki bürolar (genel adı)		

1.2. Rehberin B için "bugünkü bir kuruma oldukça benziyor" dediği kurumu yazınız ve bu benzerliği **iki** yönüyle açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

2. Konya'da bir debbağ (deri işleyen esnaf) dükkânında çalışmaya başlayan genç bir çırak, ustasının ilk gün söylediklerini bir deftere yazmıştır (kurgusal):

Not	Ustanın Sözü
I	"Türkistan'dan bu şehre geldiğinde kimseyi tanımıyordun; şimdi bir işin, bir ekmeğin var. Bizim yol, işsiz gence iş öğretir."
II	"Çarşıda bizim mallarımızla yan yana Rum ustaların malları da satılıyor. Müşteri hangisini seçerse onun malı satılır; bu yüzden onlardan geri kalmamalıyız."
III	"Bu dükkândan çıkan her deri aynı incelikte işlenmeli. Kötü mal satan ustanın adı çarşıdan silinir."
IV	"Tartıda hile yapmayacaksın, müşteriye yalan söylemeyeceksin; kazancın helal olacak."

2.1. Ustanın sözlerinin bağlı olduğu teşkilatın adını yazınız. Her notun, bu teşkilatın Anadolu'da kurulma amaçlarından hangisini yansıttığını belirtiniz.

Not	Yansıttığı Amaç
I	
II	
III	
IV	

2.2. Bu teşkilatın Anadolu'da kurulurken örnek aldığı yapıyı ve o yapının ortaya çıktığı ortamı yazınız. Ardından teşkilatın Anadolu'da kendine özgü bir yapı kazanmasına zemin hazırlayan **iki** koşulu belirtiniz.

3. Bir tarih kulübü, "Türk-İslam Medeniyetinden İki İsim" başlıklı bir sergi için aşağıdaki iki kartı hazırlamıştır (kurgusal anlatım).

> ***Kart 1:*** *"Suyu yalnızca içmek ve sulamak için değil, makineleri çalıştırmak için de kullandı. Su gücüyle hareket eden düzenekler ve kendi kendine çalışan aletler tasarladı. Bu alandaki deneyleri, kendisinden sonraki mühendislere ilham verdi."*
>
> ***Kart 2:*** *"Türkiye Selçuklularının yaklaşık yüz yıllık tarihini araştırdı ve bir Moğol valisinin isteği üzerine bir vakayiname yazdı. Eserinde özellikle I. Alâeddin Keykubad Dönemi'ni ayrıntılı anlattı; siyasi olayların yanında toprak yönetimine ilişkin bilgiler de verdi."*

3.1. Her kartın anlattığı kişinin adını yazınız ve çalıştığı alanı ya da yaptığı katkıyı belirtiniz.

3.2. Kart 2'deki kişinin eserinin, bugün Türkiye Selçuklularını araştıran bir tarihçi için neden değerli bir kaynak olduğunu **iki** gerekçeyle açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

4. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu araştıran bir öğrenci, tarihçilerin görüşlerini desteklemek için kullandığı kaynakları aşağıdaki listede toplamıştır.

Kaynak	Kaynağın Kısa Tanımı
A	Neşri'nin kroniğinde anlatılan Ulu Çınar menkıbesi
B	Ahmedî'nin İskendername adlı eseri
C	1337'de Bursa'da bir caminin inşası münasebetiyle yazılmış kitabe
D	Bizanslı kronik yazarı George Pachymeres'in eseri
E	Yahşi Fakih'in Menâkıbnâme-i Âl-i Osman adlı eseri

4.1. Her kaynağı kullanan tarihçiyi ve tarihçinin bu kaynağa dayanarak savunduğu görüşü aşağıdaki tabloya yazınız.

Kaynak	Kullanan Tarihçi	Bu Kaynağa Dayanarak Savunduğu Görüş
A		
B		
C		
D		

4.2. Gibbons, Osmanlı'nın kuruluşuna dair ilk Osmanlı kaynaklarını güvenilir bulmadığını söylemiştir. Gibbons'ın bu kaynaklara neden şüpheyle yaklaştığını açıklayınız. Ardından Gibbons'ın A kaynağını kullanma biçiminde görülen çelişkiyi yazınız.

5. Aşağıdaki iki kaynağı okuyunuz (kurgusal anlatım).

> ***Kaynak I:*** *Kurgusal bir tüccarın hatıra defterinden: "Yıllarca süren ablukadan sonra Uludağ eteğindeki bu şehrin kapıları sonunda açıldı. Yeni yöneticiler ilk iş olarak bize, evimize ve dükkânımıza dokunulmayacağını duyurdu. Rum komşularımın çoğu aşağı mahallelere indi; surların içi ve çevresi ise kısa sürede Türk ailelerle doldu."*
>
> ***Kaynak II:*** *"Rumeli yakasında ele geçirilen kaleler üs hâline getirildi. Anadolu'dan getirilen Türkmen topluluklar bu üslerin çevresine yerleştirildi ve buradan Trakya içlerine doğru akınlar düzenlendi."*

5.1. Kaynak I'de anlatılan şehrin hangisi olduğunu yazınız. İki kaynakta Osmanlıların fethettikleri yerlerde uyguladığı **iki** ortak politikayı belirleyiniz ve her birini kaynaktan bir ifadeyle gösteriniz.

5.2. Bu politikaların, fethedilen yerlerin Osmanlı'nın elinde kalıcı olmasına nasıl katkı sağladığını açıklayınız.

6. Aşağıda Orhan Gazi Dönemi'ne ait bazı olaylar verilmiştir.

Olay	Yıl
Bursa'nın fethi	1326
İzmit'in fethi	1337
Karesi Beyliği'nin Osmanlı topraklarına katılması	1345
Çimpe Kalesi'nin Osmanlılara üs olarak verilmesi	1352
Edirne'nin fethi	1361

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

6.1. Olayları Anadolu'da gerçekleşenler ve Rumeli'de gerçekleşenler olarak aşağıdaki tabloya ayırınız.

Anadolu'da Gerçekleşenler	Rumeli'de Gerçekleşenler

6.2. Tablodaki olaylara göre Osmanlıların yayılma yönünün hangi olaydan sonra Rumeli'ye çevrildiğini yazınız. İzmit'in fethiyle Anadolu'da hangi bölgede hâkimiyet kurulduğunu belirtiniz. Orhan Gazi Dönemi'nin sonunda beyliğin sınırlarının hangi iki şehre kadar ulaştığını yazınız.

Puanlama anahtarı ve örnek cevaplar Dubba'nın hazırladığı örneklerdir; resmî değerlendirme ölçütleri ODSGM ve okulun tarafından belirlenir.

Soru – Öğrenme Çıktısı – Beceri

Soru	Öğrenme çıktısı	Beceri
1	TAR.10.1.2. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişimi ve sürekliliği analiz edebilme	TAB2. Kronolojik Düşünme
2	TAR.10.1.3. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerin sosyoekonomik faaliyetleri ile bu faaliyetlerin sonuçlarını ilişkilendirebilme	TAB4. Tarihsel Kanıt Kullanma
3	TAR.10.1.4. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türk-İslam medeniyetinde bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarındaki gelişmeleri değerlendirebilme	TAB4. Tarihsel Kanıt Kullanma
4	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	TAB5. Tarihsel Sorgulama
5	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği fetihleri açıklayabilme	TAB4. Tarihsel Kanıt Kullanma
6	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği fetihleri açıklayabilme	TAB2. Kronolojik Düşünme

Puanlama Tablosu

1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2	Toplam
8	6	10	6	8	8	12	8	10	6	10	8	100

Çözümler ve Puanlama Anahtarı

1.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan formülü: 4 satır × (ad 1 puan + görev 1 puan) = 8 puan

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şemadaki Yer	Kurum ya da Görevlinin Adı	Görevi
A	Sultan / hükümdar (es-sultanü'l-a'zâm)	Merkezî otoritenin tek temsilcisidir.
B	Divan-ı A'lâ (Divan-ı Saltanat)	Devlet teşkilatının başındaki en büyük kurumdur; devlet işlerini yürütür.
B'ye başkanlık eden	Vezir (sahib-i Divan-ı Vezâret / sahib-i a'zâm)	Divan-ı A'lâya başkanlık eder.
En alt sıradaki bürolar	Alt divanlar	Resmî yazışmaları (Divan-ı Tuğra), maliyeyi (Divan-ı İstîfâ), askerî işleri (Divan-ı Arz) ve idari-mali teftişi (Divan-ı İşrâf) yürütür.

KISMİ PUAN: Her satırda ad doğruysa 1 puan, görev doğruysa 1 puan. "Divan-ı A'lâ" ile "Divan-ı Saltanat" adlarından biri yeterlidir. Bürolar satırında görev için şemadaki adlardan en az ikisinin işi (yazışma, maliye, askerî işler, teftiş) doğru yazılmışsa 1 puan. Vezir satırında unvan yazılmadan yalnızca "vezir" yazılması tam puan alır.

SIFIR PUAN: Dört satırda da ad yanlış ya da boşsa 0 puan verilir.

1.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan formülü: kurum 2 puan + iki benzerlik × 2 puan = 6 puan

- **Kurum:** Günümüzdeki hükûmet (bakanlar kurulu da kabul edilir).
- **Benzerlik (örnek):** Divan-ı A'lâ, bugünkü hükûmet gibi devletin yönetim işlerinin görüşülüp karara bağlandığı en üst kuruldur. Başında hükûmete başkanlık eden bir yetkili gibi bir vezir bulunur. Alt divanlarda mali, idari ve askerî işlerin ayrı ayrı yürütülmesi, hükûmete bağlı farklı bakanlıkların ayrı alanlarda çalışmasına benzer.

KISMİ PUAN: Kurum doğruysa 2 puan; doğru her benzerlik 2 puan. Benzerlik yalnızca "ikisi de önemli kurumdur" gibi genel ifadeyle verilmişse 1 puan.

SIFIR PUAN: Kurum olarak meclis, mahkeme gibi işlevi uymayan kurumlar yazılmış ve benzerlik açıklanmamışsa 0 puan verilir.

2.1. TAM PUAN (10 PUAN)

Puan formülü: teşkilat adı 2 puan + 4 not × 2 puan = 10 puan

Teşkilat: Ahilik (Ahi teşkilatı).

Not	Yansıttığı Amaç
I	Türkistan'dan Anadolu'ya gelen esnaf ve zanaatkârların iş bulması
II	Doğu Romalılarla (Rum esnafla) rekabet etmek
III	Üretilen malların kalitesini korumak
IV	Esnaf ahlakını iş hayatına hâkim kılmak

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

KISMİ PUAN: Teşkilat adı doğruysa 2 puan; her notun amacı doğruysa 2 puan. Teşkilat adı yanlışsa amaç hücreleri yine ayrı ayrı değerlendirilir.

SIFIR PUAN: Hiçbir amaç doğru değilse ve teşkilat adı yanlışsa 0 puan verilir.

2.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan formülü: örnek alınan yapı ve ortamı 2 puan + iki koşul × 2 puan = 6 puan

- **Örnek alınan yapı:** Fütüvvet teşkilatı; Abbasi Halifesi Nasır Lidinillah öncülüğünde ortaya çıkmış sosyoekonomik bir yapıdır.
- **Koşullar:** Türkiye Selçukluları Dönemi'nin sosyolojik koşulları; Moğol istilasının yol açtığı sorunlar. (Bu koşullar ahiliğin Anadolu'da kendine özgü millî ve dinî bir yapı kazanmasına zemin hazırlamıştır.)

KISMİ PUAN: Fütüvvet yazılmışsa 1 puan, ortaya çıktığı ortam (Abbasi halifesi Nasır Lidinillah öncülüğü) yazılmışsa 1 puan. Doğru her koşul 2 puan.

SIFIR PUAN: Örnek alınan yapı yanlış ya da boşsa ve koşullar yazılmamışsa 0 puan verilir.

3.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan formülü: 2 kart × (ad 2 puan + alan ya da katkı 2 puan) = 8 puan

- **Kart 1:** Cezeri — hidrolik mühendisliği ve otomasyon sistemleri alanında çığır açan çalışmalar yaptı; suyun mühendislikte verimli kullanılabileceğini gösterdi.
- **Kart 2:** İbni Bibi — Türkiye Selçukluları Dönemi'nde yaşamış tarihçi; el-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye adlı vakayinameyi yazdı.

KISMİ PUAN: Her kart için ad doğruysa 2 puan; alan ya da katkı doğruysa 2 puan. İbni Bibi için eser adının tam yazılması zorunlu değildir; "Türkiye Selçuklu tarihini yazan tarihçi" yeterlidir.

SIFIR PUAN: İki kartta da ad yanlış ya da boşsa 0 puan verilir.

3.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan formülü: 2 gerekçe × 4 puan = 8 puan

Örnek cevap:

- İbni Bibi, Türkiye Selçukluları Dönemi'nde yaşamıştır; anlattığı olaylara yakın bir zamanda yazdığı için dönemin içinden bilgi verir.
- Eserinde siyasi olayların yanında toprak yönetimine dair bilgiler de vardır; ikta, mülk ve hibe türü topraklardan ilk kez söz eden kaynaktır.
- I. Alâeddin Keykubad Dönemi'ni diğer dönemlerden çok daha ayrıntılı anlatır.

(Üç gerekçeden herhangi ikisi kabul edilir.)

KISMİ PUAN: Her gerekçe kitaptaki bilgiye dayanıyor ve "neden değerli" sorusuna bağlanmışsa 4 puan; bilgi doğru ama değerle ilişkilendirilmemişse 2 puan.

SIFIR PUAN: Gerekçeler kartta olmayan, kitapla bağdaşmayan bilgilere dayanıyorsa 0 puan verilir.

4.1. TAM PUAN (12 PUAN)

Puan formülü: 4 kaynak × (tarihçi 1 puan + görüş 2 puan) = 12 puan

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Kaynak	Kullanan Tarihçi	Bu Kaynağa Dayanarak Savunduğu Görüş
A	H. A. Gibbons	Osman Bey'in Söğüt'e yerleştiği dönemlerde Müslüman olmadığını ileri sürmüştür.
B	P. Wittek	Osmanlıların gaziler cemaatine mensup olduğunu, devletin kuruluşunda gaza geleneğinin temel unsur olduğunu savunmuştur.
C	P. Wittek	Osmanlı hükümdarının kendisine "Gaziler Sultanı" gibi unvanlar verdiğini göstererek gaza tezini desteklemiştir.
D	H. İnalcık	Osman Gazi'nin, Bizans'a karşı savaşan bir uç bölgesi boy beyi ve alp olduğunu göstermiştir.

KISMİ PUAN: Her kaynak için tarihçi doğruysa 1 puan; görüş doğruysa 2 puan, görüş eksik ya da genel ifadeyle verilmişse 1 puan. Tarihçi yanlışsa o satırın görüşüne puan verilmez.

SIFIR PUAN: Dört satırda da tarihçi yanlış ya da boşsa 0 puan verilir. E kaynağı tabloya dahil değildir; öğrenci yazarsa değerlendirilmez.

4.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan formülü: şüphe gerekçesi 4 puan + çelişki 4 puan = 8 puan

- **Şüphe gerekçesi:** Gibbons'a göre Osmanlı'nın kuruluşuna dair ilk kaynaklar, devlet kurulduktan yaklaşık yüz yıl sonra (XV. yüzyıl) yazılmış kroniklerdir. Olaylardan bu kadar sonra yazıldıkları için güvenilir değildir.
- **Çelişki:** Gibbons, farklı kroniklerde değişik biçimlerde anlatıldığı için güvenilir bulmadığı Ulu Çınar menkıbesini yine de Neşri'den alıntılamış ve Osman Bey'in Müslüman olmadığı iddiasına kanıt olarak kullanmıştır.

KISMİ PUAN: Şüphe gerekçesinde "yüz yıl sonra yazılmış" yönü verilmişse 4 puan, yalnızca "güvenilir değil" denmişse 1 puan. Çelişki tam açıklanmışsa 4 puan; yalnızca "menkıbeyi kullandı" denip güvenilmez bulduğu belirtilmemişse 2 puan.

SIFIR PUAN: İki bölüm de yanlış ya da boşsa 0 puan verilir.

5.1. TAM PUAN (10 PUAN)

Puan formülü: şehir 2 puan + 2 politika × (politika 2 puan + kaynaktan ifade 2 puan) = 10 puan

- **Şehir:** Bursa.
- **Politika 1 — Türk nüfusunu fethedilen yerlere yerleştirmek (iskân):** "surların içi ve çevresi ise kısa sürede Türk ailelerle doldu" / "Anadolu'dan getirilen Türkmen topluluklar bu üslerin çevresine yerleştirildi."
- **Politika 2 — Fethedilen yeri güvenceye alıp üs ya da merkez hâline getirmek:** "evimize ve dükkânımıza dokunulmayacağını duyurdu" (yerli halka can ve mal güvencesi) / "Rumeli yakasında ele geçirilen kaleler üs hâline getirildi."

Yerli halka can ve mal güvencesi verilmesi tek başına ikinci politika olarak da kabul edilir.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

KISMİ PUAN: Şehir doğruysa 2 puan. Her politika doğruysa 2 puan, kaynaktan bir ifadeyle gösterilmişse 2 puan.

SIFIR PUAN: Şehir yanlış ve politikalar kaynakla ilgisizse 0 puan verilir.

5.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Örnek cevap: Fethedilen yerlere Türk nüfus yerleştirilmesi, buraları yalnızca askerî olarak ele geçirilmiş noktalar olmaktan çıkarıp Türklerin yaşadığı yurtlara dönüştürdü. Yerli halka güvence verilmesi direnişi azalttı ve yeni yönetimi kabullenmeyi kolaylaştırdı. Rumeli'deki üsler, Türkmen yerleşimiyle güçlendirilerek yeni fetihler için sürekli bir dayanak oldu.

KISMİ PUAN: İskânın kalıcılığa katkısı açıklanmışsa 3 puan; güvence ya da üs politikasının katkısı açıklanmışsa 3 puan. Yalnızca "Osmanlı güçlendi" gibi genel bir ifadeye 1 puan verilir.

SIFIR PUAN: Kaynaklarla ilgisiz cevaplara 0 puan verilir.

6.1. TAM PUAN (10 PUAN)

Puan formülü: 5 olay × 2 puan = 10 puan

Anadolu'da Gerçekleşenler	Rumeli'de Gerçekleşenler
Bursa'nın fethi; İzmit'in fethi; Karesi Beyliği'nin katılması	Çimpe Kalesi'nin üs olarak verilmesi; Edirne'nin fethi

KISMİ PUAN: Doğru sütuna yazılan her olay 2 puan.

SIFIR PUAN: Hiçbir olay doğru sütunda değilse 0 puan verilir.

6.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan formülü: dönüm noktası 2 puan + İzmit'in fethiyle hâkimiyet kurulan bölge 2 puan + iki şehir × 2 puan = 8 puan

- **Dönüm noktası:** Karesi Beyliği'nin katılmasından (1345) sonra yayılma Rumeli'ye yönelmiştir; tablodaki ilk Rumeli olayı Çimpe Kalesi'nin üs olarak verilmesidir (1352).
- **İzmit'in fethi:** Sakarya–Kocaeli bölgesinde hâkimiyet kurulmuştur.
- **İki şehir:** Ankara ve Edirne.

KISMİ PUAN: Dönüm noktası doğruysa 2 puan; "Çimpe'den sonra" yazılmışsa da (ilk Rumeli olayını gösterdiği için) 1 puan. Bölge doğruysa 2 puan. Doğru her şehir 2 puan.

SIFIR PUAN: Üç bölüm de yanlış ya da boşsa 0 puan verilir.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif